

ni vidljivi ali zapopadni ali rečni (Anschauungsunterricht), ker le tak ima pravi prid — vse drugo „šolmoštranje“ le veselje do učenja in šole pri otrocih zatira.

V nedeljskih šolah, ktere saj do 16. leta vsak fant obiskovati zavezan bode, naj se berejo take bukve, ki zapopadejo že za kmetijsko in rokodelno življenje potrebne nauke; taki so

- 1) kmetijska kemija, to je, natorne postave obernjene na kmetijstvo in njegove pridelke (s posebnim oziram na sadjorejo), kakor jo je g. Vertove spisal;
- 2) splošni zapopadki fizike, zlasti mehanike, po izgledu g. Robidove knjige;
- 3) napeljevanje, kako se o mnogih okoljstih nah vsakdanjiga življenja spodobno obnašati (Umgang mit Menschen) po bukvah, ki jih je ranjki prof. Klančnik poslovenil.

Tako vredjene ljudske šole bojo dobre, in ljudstvo bo po njih mnogo dobička imelo in vživalo.

Da se ta osnova ljudskih šol dostojno izpeljati zamore, je potreba, kakor smo že rekli 1) pripravnih bukev, ktere dobimo, ako ministerstvo le hoče, o enim letu — in zlasti pa 2) pripravnih učiteljev. V pridobitev dobrih učiteljev ste pa 2 reči potrebni: 1) nova osnova pripravnih učilnic od konca do kraja, z oziram na vse tiste vednosti, ki jih bojo učitelji v ljudskih šolah učiti imeli; prihodnje rečne (realne) šole bi utegnile pripravnikom za učiteljstvo dobra pomoč biti; 2) poštna plača učiteljev, da bojo imeli živeti; brez te se ne more od učiteljev nič terjati; če človek nima živeti, od kod bo veselje do šole imel! Je res čuda, da imamo še toliko dobrih učiteljev pri taki plači, da Bog pomagaj!

To so naše misli in gotovo vsih zvedenih in omiko prostiga ljudstva želečih rodoljubov o zadevah ljudskih šol, ktere imajo biti podlaga občniga blagostanja vsake dežele. Bog daj! da bi te želje kmalo resnica postale, in da bi možje, kterim je blagor dežele od te strani izročen in ki so navdani z resno voljo, dose danje jalove ljudske šole v prave učilnice ljudstva spreobrniti na vso moč si prizadjali jim pomagati na boljši stan, in da bi ne opešali po ovéráh, s kterimi se bo morebiti vojskovati treba, da poslednjič dobra reč zmaga.

Še imamo zastran ljudskih šol marsikaj na sercu, kakor: da naj država prevzame plačo učiteljev in dohodke za to plačo po tisti poti nabira, kakor dohodke za plačo družih učencov, vradnikov, vojakov i. t. d.; — saj so učitelji ravno tako potrebni služabniki države kakor uni. Dokler bojo učitelji le iz milosti sosesk živeli, ne bo šolstvo prav napredovalo; doneski k šolam se ne bojo radi odraštovali in vedno bo stara žalostna pesem pela. Ako pa država plačo prevzame, ne bo ene soseske več kot drugo zadelo, ker bo ona po pravi razmeri to davšino za šole določila. Mi poznamo mestice, ki ima za svoje potrebe enmalo čez 2000 gold. dohodkov z vsim skupej; iz teh je lani plačalo samo za šole 900 gold., v ktero več kot sto učencov iz družih sosesk hodi, ktere k šoli nič ne prikladajo. Ali je to prav? Gotovo da ne. Če pa država vse to prevzame, bo nar boljši šlo.

Poslednjič ne moremo zamolčati, da je ostre postave potreba, ktera naj zapové: da vsak otrok mora v določenih letih v šole hoditi, in da naj se stariši ostro kaznujejo, ki te postave ne spolnujejo.

Po vsem tem bodo prišle ljudske šole sčasama v dober stan.

Zopet v zadevah

šolskih Knaffelnovih zavód (štípendij) za Krajnce.

Kar nam je v enoglasju z mnogimi častitimi rojaki zastran Knaffelnovih štípendij že večkrat na misel hodilo, smo razodeli v 10. listu letašnjih Novíc, kjer smo želje razglasili, da naj bi se prihodnjič zavodi ne delili izločivno le na Dunaji se učečim Krajncam, ako namreč zavodno pismo (Stiftbrief) določno tako ne ukaže.

Sedaj smo v stanu za gotovo povedati, da v tem pismu, s kterim je naš blagi rojak, duhovni gospod Luka Knaffl 18. julja 1755 (kmalo bo 100 let) ta imenitni zavod „rojenim Krajncam“ vstanovil, ne besedice ne stoji, da so ti zavodi izključljivo za Dunaj namenjeni, čeravno gré pravica podelitve teh štípendij Dunajskemu vseučilišnimu konsistoriju. Ta pravica Dunajskiga konsistorija pa ne ovira podelitve štípendij rojenim Krajncam na vseučiliših tudi družih krajev, ker patronati se znajdejo večkrat v družih krajih, kakor službe in zavodi, ktere oni delijo.

Da so se dosihmal ti zavodi le na Dunaji bivajočim Krajncam delili, je bila tedaj le navada, ali prav za prav razvada, ktera nima nobene določne podlage, v vstanovitvini pismu rajneiga Knaffelna, — vunder je ta navada noter do novih časov to dobroto imela, da je Krajnce na Dunaj vabila, kjer so imeli na slavnim vseučelišu obilniši priložnost, se v mnogoverstnih vednostih izučiti, kakor kje drugod.

Ali novi časi so spremenili to reč, zlasti zastran pravoslovskih vednost. Po vstavi narodam zagotavljenja ravnopravnost jezika je potrebo načinila, da čes. vradniki v pisarnicah, ki imajo s slovenskim ljudstvom opraviti, naj ravnajo ž njim z besedo in pismeno v slovenskim jeziku. Ali od mnogo strani se slišijo izgovori, da pismeno vradno ravnanje sedaj še ne gré povsod, zato ker pravoslovskiga jezika vajenih vradnikov manjka. Do ktere meje imajo ti izgovori svojo veljavnost, nam ne gré tukaj ponavljati, kar smo že mnogokrat govorili — tukaj moramo le opomniti, da ljudstvo s takim ravnanjem ni zadovoljno in da je treba, da se že pravoslovci tistih vednost v slovenskim jeziku učijo, kterih bojo prihodnjič kot vradniki potrebovali, da se bojo ljudstvu zagotovljene pravice spolnovale. Vseučeliše Graško, kjer se troje pravoznanskih ukov v slovenskim jeziku razlaga, delí sedaj pravoslovcom dostojno priložnost, se tukaj za prihodnje vgodne vradnike izučiti, dokler se ne vstanoví vseučeliše za jugoslavenske dežele.

Sedanja naprava na Graškem vseučelišu se tedaj gotovo lepo vjema z voljo našiga blaziga domorodca, ki je gotovo želel, da bi bili njegovi zavodi po dobro izučenih rojakih njegovi domovíni v prid, kteri je tako velik zaklad oporočil. Z velikim veseljem smo tedaj zvedili, da se je naš prečastiti domorodec g. profesor Kopač v Gradcu te zadeve z gorečim domovinskim duham poprijel in da so po njegovim navodu g. učeniški Graškiga vseučeliša te dni prošnjo slavnemu ministerstvu uka predložili: naj bi naukazalo, da nekteri Knaffelnovih štípendij naj se prihodnjič podelijo tudi Graškim pravoslovcom, in sicer tistim, ki dokažejo, da so se vdeležili slovenskih pravoslovskih ukov, prihodnjim vradnikom toliko potrebnih.

Terdno se nadjamo, da bo slavno ministerstvo úka to pravično prošnjo v prid dežele in vlade rado ušlišalo, ker bo po tem dežela vsako leto nekoliko vradnikov dobivala, ki bojo zmožni, vlado v svojih opravilih tako nadomestovati, kakor vstava zapové. Zaderžkov zoper to podelitev po zavodnim pismu ne more biti,

in volja zavodnikova se bo po imenovanem načinu gotovo nar boljše spolnovala, ker bo tako deželi in vladi vstreženo.

Berž ko bomo sklep slav. ministerstva zvedili, ga bomo v „Novicah“ naznanili. Nadjamo se častitim bravcam veselo novico oznaniti.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Gradca. ‡. Znaminivo bo Novicam, ki so se za to reč že potegnile, zvediti, da je pretekli mesec skupšina naših pravoslavskih g. profesorjev c. k. ministerstvu uka prošnjo uložila za naklonitev nekterih Krajskih Knaffelnovih štipendij tukajšnim pravoslavcem, in da si zlasti naš ljubljani domorodec g. profesor Kopač močno prizadeva, en del te blage naprave tudi nam nakloniti. Bog daj, da bi se ta reč tako izpeljala, kakor vsi živo želimo! Na tukajšnim vseučilišu se uči sedaj v slovenskim jeziku 1) avstrijsko državljansko pravo, 7 ur o tednu; učenik je g. dr. Jožef Krajnc; — 2) red kazenske pravde, štirikrat na teden; učenik je g. prof. dr. Janez Kopač; — 3) avstrijske kaznovavne postave v hudodelstvih štirikrat na teden; učenik je g. dr. Jožef Skedel.

Novičar iz Ljubljane.

Čeravno ni bilo vreme tako deževno, kakor je sedaj že več dni zaporedoma, da smo v veliki skerbi za sadje in poljske pridelke, je bilo na velikim somenju Ljubljanskim vender tako malo ljudi, da trgovci še takiga ne pomnijo; kupčija je bila tedaj grozno slaba. Na živinskim somnju je bilo veliko goved in konj na prodaj, pa cena vsih je bila silno visoka, zato je marsikter svojiga vola neprodaniga domu gnal, ker tabart ni prišlo toliko Lahov na somenj, da bi bili živino preplačevali. — Po prijaznosti nekiga velkiga trgovca Teržaškiga je dobila kmetijska družba včeraj Irskiga krompirja (Irländische Erdäpfel) beliga in rudečiga za poskušnjo. Irska zemlja (pod angleško vladu) je rodovitna zemlja in se posebno veliko krompirja ondi prideljujejo; ker je dobro sedanji čas krompir za seme premeniti, so tisti prav storili, ki so si zdraviga krompirja iz Koroškiga, Dunaja i. t. d. naročili; še važniši bo poskušnja s clo ptujim Irskim; ako se bo pridelk dobro obnesel, ga bo družba o jeseni razdelila, kolikor bo mōgla. — Ravno je prejela kmetijska družba od c. k. ministerstva kmetijstva osnovo postav za varstvo poljskih sadežev (Feldpolizeiordnung) v prevdark. — Pretekli teden je poklical nadzornik Krajskih ljudskih šol g. dr. Močnik pervikrat g. vodja in vse g. učenike in g. katehete Ljublj. ljudskih šol v posvetovani zbor, kjer jim je svoje misli zastran učenja 1. razreda, spodniga in zgorniga oddelka razodel, in obljubil o prihodnjim zboru zastran 2. in 3. razreda svoje mnenje naznaniti. Kar smo mi iz tega zbora slišali, služi g. nadzorniku v čast in hvalo, in je veselo znamenje, da bo ljudske šole tako vredil, kakor jih sedanji čas potrebuje. Rečni nauk (Anschauungsunterricht) naj vladuje po njegovim priporočilu sploh v tem razredu, in slovenski jezik naj zadobi v ljudskih šolah poglavniga mesta slovenske Krajne popolnoma svoje pravice, brez da bi se, kakor je v poglavnih mestnih šolah tudi potreba, nemški jezik zanemaril. Po pravi poti in po pravih stopnjah se da oboje lahko izpeljati; s pravim šolskim duham navdani gosp. nadzornik bo gotovo pravo zadel, da ne bo eno drugimu na

poti, in učeniki, med kterimi so nekteri prav zvedeni mōžje, bojo po naukazu nadzorništva svojo nalogo gotovo tudi dostojno izpeljali. Začetek je dober, bo tudi konec dober; z veseljem bomo naznanovali, kar bomo v prid ljudskiga šolstva veseliga čuli. — O nedeljo popoldne o pol štirih se je Gerški kralj Oton po železnici v Ljubljano pripeljal, in se precej po kosilu v gostivnici pri Maliču naprej v Terst podal.

Novičar iz mnogih krajev.

Ministerstvo denarstva izdeluje nasvete zastran popboljšanja denarnih zadev našiga cesarstva, ktere bo kmalo presv. cesarju predložilo. — Ministerstvo kupčije bo skerbalo, da se društva za zavarovanje poljskih pridelkov zoper škodo toče po potrebah sedajnega časa osnovajo. — Tista novica, da misli vlada plačilo tretjine davkov v srebru terjati, je laž. — Letni pridelki zlata kažejo, da naše cesarstvo nar več zlata pridelala, namreč za 603,000 zlatov (cekinov). — Dunajska banka je naznanila dokaz svojiga premoženja mesca aprila, iz kteriga se vidi, da je ta mesec za 3 milione gold. sebra pridobila; banknot je bilo za 248 milionov 287.875 gold. med ljudmi, tedaj za 1 milion 406.457 gold. manj kakor pred ta mesec. — Obertniška razstava v Londonu se je odperla 1. majnika v pričo kraljice; naša vlada je poslala 34 zvedenih mōžtje, ki nam bojo to razstavo popisali. — Na Francoskim se sopet zlo kuha; ena stranka spodkopuje drugo. — Cigani so se jeli iz Ogerskiga v velicih trumah v Afriko preselovati; uni dan jih je odrinilo 300 na enkrat. — Gojzdnarji prerokujejo silno vročino poleti. Spomlad, ki se je tako lepo kazala, bojo povodnje potopile.

Društvo

za izdajanje koristnih slovenskih knjig.

Gosp. E. je v „Südslavische Zeitung“ vprašal slovensko društvo v Ljubljani: ali bi ne hotlo in ne mōglo se poprijeti izdajanja občekoristnih knjig? Tako početje, ako hoče kaj veljati, potrebuje mnogo dušnih in denarnih moči; odbor slov. društva ni tedaj v stanu, samolastno take važne naloge nanagloma prevzeti, in močno ga je razveselilo v poslednji „Slovenski bčeli“ brati: „da se sme na Koroškim tako društvo pričakovati, ker so se naj imenitnejši, naj iskrenejši in visoko stoječi gospodi te reči na vso moč poprijeli.“ Podporo bo našlo to društvo tudi od naše strani, kolikor bomo le zamogli, in prav prav srečni vspeh želimo ti občeno-koristni domorodni napravi!

Odbor slov. društva v Ljubljani.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnji	
	3. maja		5. maja	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik pšenice domače	2	20	2	22
1 » » banaške	—	—	2	18
1 » » turšice	1	50	1	52
1 » » sorsice	—	—	1	54
1 » » reži	1	48	1	52
1 » » ječmena	—	—	—	—
1 » » prosa	1	39	1	40
1 » » ajde	—	—	1	40
1 » » ovsa	1	8	1	8

 Naznanje. Četerta pola 4. dela „živinozdravništva“ bo v saboto na svitlo dana.